

משה שרת

דָּבָר דָּבָר

דברים שבעל-פה בזירות פנים וחוץ

- 1948 -

משה שרת

דָּבָר דְּבָר

דברים שבעל-פה בזירות פנים וחוץ

- 1948 -

עורכים: יעקב ורנה שרת

העמותה למורשת משה שרת

הספר יוצא לאור בסיוע

מועצת ההנצחה לנשיאים וראשי ממשלה - משרד ראש הממשלה
משפחת פדרמן, קרן ברל כצנלסון, קרן קידמה ע"ש שרה ועמנואל רסין
קרן קימת לישראל, מכון לתולדות הציונות וההתיישבות
חוג יידי העמותה למורשת משה שרת

תוכן

VII	פתח דבר
IX	דברי הקדמה יגאל עילם
XV	רשימת המסמכים
1	המסמכים
619	נספח "בכייה לדורות"
646	תמונות ומפות
647	קיצורים וסימולים
648	מקורות
650	מפתח אישים
656	מפתח עניינים ומקומות

Moshe Sharett

Speaking Out

Israel Foreign Minitser's Speeches
May - December 1948

Edited by
Yaakov and Rina Sharett

Moshe Sharett Heritage Society
30 Ben Gurion Blvd., Tel Aviv 64588, Israel

עיצוב גרפי: עדי חן
עימוד: רנה שרת
עטיפה: סטודיו יוסי ג'יברי
צילום העטיפה: חתימה על מגילת העצמאות
דפוס א.י.ל.
2013

מסת"ב 978-965-91117-3-2 ISBN

העמותה למורשת משה שרת

שד' בן גוריון 30, תל אביב 64588

טל. 972-3-5227615 Tel: פקס. 972-3-5279607 Fax:
e-mail: msharett@netvision.net.il | www.sharett.org.il

פתח דבר

כרך זה הוא ראשון בסידרת דְּבַר דְּבוֹר, המוקדשת לדברים שנשא משה שרת בנושאי מדיניות חוץ, ביטחון וחברה במסגרות שונות, בארץ ומחוצה לה, בשנות כהונתו כשר חוץ (1948–1956) וכראש ממשלה (1954–1955) – שנות העשור הראשון, המכונן, של מדינת ישראל.

סידרת דבר דבור באה לשרת את המתעניינים בתולדות מדינת ישראל ואת לומדיהן באמצעות מיסמכים מקוריים, כולם תרשומות של התבטאויות בעל־פה של אחד מגיבורי התקופה, שהגורל מינהו לעמוד בראש חזית החוץ של המדינה בתשע שנותיה הראשונות.

פסיפס התבטאויותיו של משה שרת בדבר דבור 1948 משקף את מכלול הבעיות והאתגרים המדיניים־צבאיים שלפניהם הוצבה המדינה שאך זה נולדה בחבלי דם ואש, שופך אור על התנהלות העומדים בראשה ומציג את השקפותיו של משה שרת, תובנותיו ועמדותיו כמדינאי אשר זה עתה סיים חמש־עשרה שנות פעילות עצימה כעומד בראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית – "שר החוץ של המדינה בדרך". בצד היותו מנהיג ציוני מן השורה הראשונה ליד חיים ויצמן ודוד בן־גוריון, נמנה משה שרת עם ראשי מפלגת פועלי ארץ ישראל (מפא"י), אז המפלגה הראשה ביישוב ובישראל.

כרך דבר דבור 1948 משתרע על פני פחות משנה אחת – מאז קום מדינת ישראל ב־14 במאי 1948 ועד תום השנה. כרקע לתקופה הנסקרת, העומדת כולה בסימן מלחמת העצמאות ותוצאותיה, הבאנו שלושה מנאומי משה שרת על סף ההכרזה על הקמת המדינה. כן ראינו לכלול בכרך זה תשעה נאומים מן התקופה הנסקרת, שכבר ראו אור בספרו של משה שרת בשער האומות, שיצא לאור ב־1958. לנאומים אלה הקדים משה שרת הבהרות מאירות עיניים, שכתב במבט לאחור כעשור לאחר מעשה. אלה הובאו פה כנתינתם, אך הנאומים עצמם הועתקו מהפרוטוקולים המקוריים.

רבים מדברי משה שרת המובאים בכרך זה נאמרו בישיבות הממשלה הזמנית, שהתכנסויותיה בשנת המדינה הראשונה היו תכופות. ככל שהתבטאויות שר החוץ נשלפו מתוך דיוני הממשלה, השתדלנו לפרש את הקשריהן, וכן גם לצטט דברי שרים שונים, במלואם או בחלקם, ונוסחי החלטות ממשלה שמן העניין, כדי

משה שרתוק, פריס 1948

דברי הקדמה

ב־2 באפריל 1947 ביקשה ממשלת בריטניה ממוכיר האו"ם, טריגוזה לי, להציב את "שאלת ארץ־ישראל" ("The Palestine Question") על סדר היום של המושב הקרוב של העצרת הכללית (בספטמבר 1947). הוסכם על נוהל שלפיו תוקם ועדה מיוחדת שתבחן את הסוגייה ותכשיר את הקרקע לדיון המכריע בעצרת האו"ם. לצורך זה יזמן המזכיר לאלתר מושב מיוחד של העצרת כדי למנות את הוועדה המיוחדת.

מרגע זה ניטש בזירת האו"ם מאבק מדיני שניהלו התנועה הציונית והסוכנות היהודית. את המאבק הזה, שנמשך כחצי שנה עד להחלטת העצרת הכללית של האו"ם על סיום המנדט והקמת מדינה יהודית ומדינה ערבית בארץ־ישראל, ולאחריה עוד כחצי שנה עד להכרזת המדינה, ריכז משה שרת (שרתוק), מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. תחילה פעל לצידו של אבא הלל סילבר, שעמד בראש המרכז המדיני המיוחד שהוקם לצורך זה בניו־יורק, אך במשך הזמן, ובייחוד לאחר שנפלה ההכרעה באו"ם ב־29 בנובמבר, התחזק מעמדו של שרת כדובר המרכזי של הנהלת הסוכנות היהודית, גם כמי שמייצג את היישוב היהודי הנלחם בארץ וגם בשל חולשת מעמדו של סילבר בקרב חוגי המימשל האמריקני. הן מחלקת המדינה (משרד החוץ האמריקני) בהנהגת גנרל ג'ורג' מרשל והן הנשיא טרומן ראו בסילבר, לא בלי צדק, גורם מתסיס ומיליטנטי כנגד מדיניות המימשל. אף שבמעמדים המועטים שבהם השתתף סילבר בפגישות עם נציגי המימשל, יחד עם שרת, נקט קו מתון ופשרני בהרבה מזה שאיפיון אותו בהופעותיו הציבוריות ובדיונים הפנימיים של המשלחת הציונית לעצרת האו"ם, היה סילבר איש המפלגה הרפובליקנית והתקשה להבחין ברכיבים הפוזיטיביים במדיניותו ההססנית של טרומן כלפי הציונות, שבסופו של דבר הכריעו את הכף לטובת תוכנית החלוקה למרות התנגדותם המפורשת של מרשל ואנשי מחלקת המדינה וחותרתם הבלתי נלאית תחתיה. סילבר עצמו טעה לחשוב, כי מרשל תומך בציונות והסתבך בקריאה לא נכונה של המהלכים המדיניים. שרת, לעומתו, הפגין גמישות ופתיחות בראיית המצב, לא מעט בסיועם של נחום גולדמן ושל אליהו אפשטיין (אילת), בעלי הקשרים הטובים בחוגי המימשל.

להאיר את עיני הקורא. נוכח חשיבותן המיוחדת של מספר ישיבות מינהלת העם והממשלה הזמנית, הובאו הפרוטוקולים שלהן במלואם.

לכרך דבר דבור 1948 צורף נספח מיסמכים חריג תאריכית, שעניינו פרשת "בכייה לדורות", וזאת לפי שלימים, כאשר הדיח את שר החוץ משה שרת מממשלתו ביוני 1956, נימק ראש הממשלה דוד בן־גוריון את צעדו זה, בין היתר, גם בהאשמת משה שרת באחריות עיקרית לאותה "בכייה".

מכוח הבאת דברים בשם אומרם, רוחב יריעה ורצף כרונולוגי, עולה ממיסמכי הכרך עלילה היסטורית מלאת חיות. תמונת החזית הצבאית של מדינת ישראל זכתה להארות רבות ומגוונות, מה שאין כן זו המדינית. דבר דבור 1948 מעלה תרומה ישירה להכרת החזית הפחות מוכרת.

*

מאחר שהפרוטוקולים לא נערכו בידי הדוברים, ולעיתים נשארו גולמיים מדי ולוקים בשגיאות הקלדה, לא היה פה ושם מנוס מקיצורים, תימצותים קלים ועריכות מתבקשות. הפרוטוקולים המלאים עומדים כולם ובמלואם לרשות הציבור בארכיון המדינה בירושלים ובארכיון מפלגת העבודה בבית ברל.

הערות משה שרת אגב ציטוטים שציטט הובאו בסוגריים ובנסוי; הערות העורכים מובאות באות עורך; הערות רושמי הפרוטוקולים מובאות באות פרוטוקול. פרטים בסיסיים על אישים הובאו בהערות עם איזכורם הראשון.

משה שרת עיברת את שם משפחתו "שְׁרְתוֹק" ל"שְׁרָת" בתחילת 1949. משום כך השארנו במיסמכי כרך זה את שם המשפחה המקורי. שמות אישים שעוברתו במרוצת הימים הובאו בהערות בצורתם העברית.

בעריכת דבר דבור 1948 נעזרנו רבות בכרכים הראשונים, עתירי המיסמכים, שהוציא לאור ארכיון המדינה בסידרת תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל: כרך א' לתקופה מאי–ספטמבר 1948 וכרך ב' לתקופה אוקטובר 1948–אפריל 1949, בעריכת יהושע פרוינדליך. כרכים אלה מכילים, בנוסף למכתבים, מברקים ודוחות, גם תרשומות של התבטאויות משה שרת בישיבות שונות, והללו מובאות בספר זה. הערות והארות העורך יהושע פרוינדליך, הפוזרות לאורך שני כרכים אלה, שופכות אור על מהלך הדברים. קוראי דבר דבור יפיקו תועלת עניינית רבה מעיון בכרכים אלה, שרבים מאוד ממיסמכיהם כתב משה שרת לנמנעים שונים, או היה נמנעם.

*

תודתנו נתונה לארכיון המדינה, הארכיון הציוני המרכזי וארכיון מפלגת העבודה ע"ש משה שרת ולעובדיהם. ישאו תודה דר' פנחס עופר, פרופ' יגאל עילם ויעל מדיני על עזרתם המסורה בהבהרות, בעקירת שיבושים ובעידוד.

העורכים

התפקיד שמילא שרת התעצם לאחר שהתקבלה ההכרעה בהצבעה על תוכנית החלוקה ב־29 בנובמבר 1948. מכבש לחצים ענק הופעל על ידי מחלקת המדינה לביטול החלטת עצרת האומות המאוחדות ולהמרת תוכנית החלוקה בתוכנית למשטר נאמנות בארץ־ישראל. המדינאות האמריקאית לאחר מלחמת העולם השנייה התנהלה בסימן חשד וחשש מפני כוונות ההשתלטות הגלובלית שיוחסו לברית־המועצות. מדיניות החוץ והביטחון האמריקאית כיוונה את מאמציה לגיבוש בריתות ומערכות הגנה אזוריות, ובמסגרת זו ייחסה חשיבות יתרה למעמדה של ארצות־הברית במזרח התיכון ובמרחב הערבי. ההתנגדות הערבית הנחרצת לתוכנית החלוקה, האיום המפורש שהשמיעו מדינות ערב לסכל כוח את הקמת המדינה היהודית, האפשרות להתפרצות סכסוך אלים, ערבי-יהודי, שיערער את היציבות האזורית ויעניק הזדמנות לרוסים לחדור לאזור – כל אלה החרידו את אנשי מחלקת המדינה, שהציבו לעצמם מטרה עליונה למנוע התפתחויות אלה ולהקפיא את התהליכים המתפתחים סביב הקמת המדינה היהודית.

לחץ זה גבר והלך ככל שקרב מועד סיום המנדט, שעליו החליטה ממשלת בריטניה, וככל שהתברר כי נוכח כישלונה של מחלקת המדינה לגייס תמיכה מספקת באו"ם בתוכנית חלופית של שביתת נשק מיידית וכינון משטר נאמנות בארץ, אין כוח שיעצור בעד תנועת הגלגל המוליכה להקמת המדינה היהודית. שרת היה חשוף ללחצים אלה בלא שיזכה לתמיכה או להנחיה ברורה מן ההנהגה בארץ־ישראל. בן־גוריון, ברגעי משבר כאלה, ידע גם להתכנס בשתיקה. שרת, בדרכו הוזהרה, נטה לדעתו של גולדמן, כי אין לדחות את ההצעה האמריקאית על הסף. מאז ומתמיד היתה זו דרכו של שרת: "אין אומרים 'לא' למפרע; אומרים: 'כן, נברר'". אפילו סילבר הביע הסכמה למהלך שיעכב את ההכרזה על המדינה וימנע פלישה ערבית לארץ אם יהיה כרוך בערבויות מדיניות וצבאיות מצד ארצות־הברית. כל מנהלי המשא ומתן בצד הציוני כמעט כרעו תחת כובד האחריות. נוצר מעין נתק בין ירושלים לניו־יורק. ההנהלה בירושלים הניחה להנהלה בניו־יורק לפעול על פי שיקול דעתה, ואילו בארץ התגלגלו האירועים בכוח אינרטי שלא ניתן לעצירה – ההכנות הארגוניות המוסדיות הכרוכות במילוי החלל הריק המתהווה בארץ עם הצטמצמותו והתאינותו של משטר המנדט, וההישגים הצבאיים הדרמטיים של כוחות "ההגנה" מתחילת אפריל 1948, שהולילו להתמוטטות צבאית מהירה של היישוב הערבי.

בסופו של דבר, ההתפתחויות המהפכניות בארץ, ואוזלת היד המדהימה שגילו הן ארצות־הברית והן האו"ם בהתמודדות עם המשבר בארץ־ישראל, הן שפילסו את הדרך לרגע ההכרזה על המדינה. שרת שב לארץ ב־11 במאי 1948, יום לפני ישיבת מינהלת העם אשר בה סוכם להכריז על המדינה ב־14 במאי, יום לפני

סיום המנדט שחל בשבת. הכרך שלפנינו נפתח בדברים שנשא שרת בכינוס מרכז מפא"י ביום שובו לארץ. בדבריו במרכז מפא"י הודה שרת, אם גם בלשון מרומזת, כי הוא וחבריו בהנהלה הציונית באמריקה התקשו לעמוד בלחץ שהפעיל המימשל האמריקאי לעצור בעד תהליך הקמת המדינה ולא היו בטוחים כלל בסיכויי היישוב לעמוד בפני פלישת צבאות ערב בלא סיוע אמריקני. אך כישלונה של מחלקת המדינה לגייס תמיכה מספקת באו"ם לבלום את הגלגל ולשנות את כיוונו בניגוד להחלטת או"ם ב־29 בנובמבר, ואי־יכולתם של פקידי המחלקה לספק תשובה ברורה ביחס לעמדה האמריקאית העקרונית כלפי עצם הקמת המדינה היהודית, הניחו את ההכרעה להתפתחויות בארץ־ישראל; וכפי שסיכם זאת שרת בנאומו במרכז מפא"י: "כנראה שאין לנו ברירה, ואנחנו מוכרחים ללכת קדימה".

סביב פרשת ההכרזה על המדינה והישיבה ההיסטורית של מינהלת העם ב־12 במאי 1948, אשר בה הוחלט על ההכרזה, עוצב מיתוס שלפיו הוביל בן־גוריון את חברי ההנהלה המהססים והחוששים מפני החלטה חיובית, בהצבעה גורלית שבה הוכרעה הכף על חודו של קול. מיתוס זה כוזב ואין לו אחיזה בתיעוד ההיסטורי. בן־גוריון עצמו היה משוכנע, כי הבריטים יטילו משטר צבאי על הארץ וימנעו בעד הכרזת המדינה. הוא לא ייחס לאקט ההכרזה חשיבות עליונה וריכז את מעייניו בהכנת אלטרנטיבה שלטונית וארגונית באמצעות המוסדות הקיימים של היישוב ושל התנועה הציונית. כל חברי ההנהלה היו שותפים להרגשה, כי "אין ברירה" ויש להמשיך בנתיב שנקבע כבר בהחלטת האו"ם ב־29 בנובמבר ובעובדות הכוח שנוצרו בארץ כתוצאה מן המלחמה שהתנהלה בין היישוב היהודי והיישוב הערבי.

בשונה מבן־גוריון, מעייניו של שרת היו ממוקדים בשאלה כיצד ניתן למנוע עימות אפשרי עם ארצות־הברית ועם האו"ם, שמא יאשימו את הציונים בחריגה מן המיתווה שקבע האו"ם בהחלטתו, הן מבחינת לוח הזמנים והן מבחינת הליך העברת הסמכויות ממשלת המנדט למדינה החדשה. באופיו ובמזגו היה שרת איש התכסיס המדיני, שחיפש תמיד אחר נוסחאות שיקוהו עוקצים אפשריים בעימות מסתמן. כך הציע שרת בשעת משבר זו, שמינהלת העם תכריז לא על הקמת "מדינה" כי אם על הקמת "ממשלה". היתה זו הנחה רווחת במחנה הציוני, שבאמצעות מינוח רך ועמום ניתן לפזר מסך עשן על מהלכים בעלי משמעות חמורה. ברוח זו הוסו גם שמותיהם של "מינהלת העם" ו"מועצת העם" – הגופים החדשים שהוקמו בתחילת אפריל לקראת הקמת המדינה – וכונו בשמות "הי"ג" ו"הל"ז" על פי מספר חבריהן, בהנחה כי שמות אלה לא יעוררו את תשומת לבם של "הגויים" העלולים להפגין רגישות לכל יוזמה חריגה מצד היהודים.

שרת מצויר בדפי ההיסטוריה הן כבעל-ברית והן כבר-פולוגתא מובהק של בן-גוריון. מערכת היחסים המורכבת בין שני האישים הלכה והסתבכה במשך השנים הראשונות לקיום המדינה, בייחוד בתקופה שבה שימש שרת ממלא מקומו של בן-גוריון בראשות הממשלה, כשפרש זה לשדה בוקר ב-1953, עד להדחתו של שרת ולהפסקת שיתוף הפעולה ביניהם ערב מלחמת סיני ב-1956. משקיפים אמריקאים חדי עין הבחינו אז כי הניגוד הקיים לכאורה בין שרת המתון לבין בן-גוריון הקיצוני והלוחמני מדומה: שניהם "מתכוונים לאותו דבר, אם כי מתנבאים בסגנונות שונים", כפי שטען ב-1955 סטיפן קוצ'אק, הממונה על הביון המדיני בשגרירות ארצות-הברית בתל אביב. דברים אלה היו נכונים בוודאי לתקופה שבה עוסק הכרך שלפנינו. עמדותיו העקרוניות של שרת לא היו שונות מאלה של בן-גוריון ואף נוסחו בחדות גדולה יותר – כמו בסוגיית יציאת הערבים מן השטחים שנכבשו על ידי ההגנה וצה"ל. שרת הגדיר התפתחות זאת כ"נס גדול יותר מנס בלימת צבאות ערב" והשקיע את מיטב מרצו בפיתוח מערכת ההסברה להדיפת הדרשה להחזרת הפליטים הערבים. מערכת הסברה זו, ששרת הניח את יסודותיה, נסבה גם על סוגיית הגבולות או השטחים שחרגו מן התחומים שנועדו למדינה היהודית בהחלטת 29 בנובמבר 1947 ועל סוגיית ירושלים. הנדבך העיקרי בטיעוני ההסברה שפיתח שרת נשען על עובדות הכוח החדשות והשינויים המהפכניים שהתחוללו בשטח: אין ולא ניתן להחזיר את הגלגל אחורנית. מן הניסיון שצבר שרת במאבק שהתנהל בזירת האו"ם עמד לעיניו לקח בולט אחד: לא המלל הדיפלומטי כי אם האירועים שהתגלגלו בשטח הם שחרצו את גורל המערכה ואת תוצאותיה. לקח זה נסך בו ביטחון, כי לאורך זמן סופן של התוכניות והיוזמות – שנוולדו חדשות לבקרים בחוגי מחלקת המדינה ומטעם המתווך מטעם האו"ם, הרוון פולקה ברנדוט – להתמסס ולהתפוגג נוכח המציאות הכוחנית החדשה, וכי תפקידה העיקרי של הדיפלומטיה הוא למשוך את הדברים, ככל האפשר, עד שישקע האבק ויתרגלו הצופים בזירה הבינלאומית למראות החדשים.

עם זאת, שרת ייחס חשיבות עצומה למעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית וסימן לעצמו מטרה דחופה עם הקמת המדינה – צירופה כחברה מלאה לארגון האומות המאוחדות. כישלון המאמץ הזה בחודשים הראשונים לקיומה של המדינה הנחיל לשרת אכזבה מרה. רצח המתווך ברנדוט והתוכנית שהניח אחריו להסדר חלוקה חלופי בארץ-ישראל, שקראה לויתור ישראלי על הנגב ולסיפוח שטחי הגדה המערבית – שנועדו לפי החלטת החלוקה למדינה הערבית – לממלכת ירדן, דחקו את ישראל שוב לעמדת התגוננות ולעיומות חזיתי עם ממשלות ארצות-הברית ובריטניה, שניצבו מאחורי תוכנית המתווך. שוב נדרש שרת

לריכוז כל מעייניו במאמץ דפנסיבי לסיכול התוכנית ולהדיפת ההאשמות בדבר חלקה של ישראל ברצח ברנדוט. המאבק לסיכול התוכנית הוכתר בהצלחה, במידה רבה גם הודות לעובדה כי גם מדינות ערב (להוציא ירדן) התנגדו בתוקף לתוכנית המתווך.

סגולתו העיקרית של שרת היתה ביכולתו לנהל מלחמת התשה דיפלומטית. כישרונו המובהק התבטא בנכונותו לפרט ולפרק טיעון עד לרכיביו הקטנים ביותר, לטחון עד דק כל טענה הן ברמה העובדתית והן ברמת הניתוח ההגיוני. הוא ליגלג לא אחת על נטייתו של בן-גוריון לצלול להרצאות היסטוריות ארוכות; אך הוא עצמו נטה לדיבורים ותיאורים ארכניים, שעייפו את בני שיחו ובייחוד את בני הפולוגתא שלו. את שרת במיטבו ניתן למצוא בנאום הארוך שנשא בוועדה המדינית של עצרת או"ם בפאריס, בנובמבר 1948, שאותו הכתיר כ"ויכוח עם ברנדוט אחרי מותו" (עמ' 555-576).

למרות המתח התמידי ששרר ביחסים בינו ובין בן-גוריון, הכיר שרת תמיד בייתרון מנהיגותו של בן-גוריון ובתפקיד הבלעדי שמילא במערכה הצבאית מול העולם הערבי. הכוח הנפשי ויכולת ההכרעה שאיפיינו את מנהיגותו של בן-גוריון לא נמצאו בשרת, ובכמה הזדמנויות פומביות הזכיר שרת את בן-גוריון כנשק הסודי שעמד לרשותו של היישוב ואשר אותו לא הביאו הערבים בחשבון. הערכה זו קבעה במידה רבה את תמיכתו של שרת בבן-גוריון במשבר החמור שנוצר סביב הדחת הרמ"א ישראל גלילי. שרת סבר, ללא ספק, כי אין תחליף לבן-גוריון בניהול המלחמה (כך סבר גם גלילי עצמו).

שרת היה מודע לחולשותיו של בן-גוריון, שאחת מהן היתה נכונותו של זה להטות ולעבד את האמת ההיסטורית ללא היסוס, בהתאם לצורכי ההסברה הציונית או הישראלית. שרת נוהר בתחום זה הרבה יותר והקפיד בדרך כלל להיצמד לאמת העובדתית, או לפחות להימנע מהעלאת גירסה שיקרית. זהירות זו סימנה אולי, בד בבד, חולשה בסיסית שהיתה טבועה במנהיגותו של שרת בהשוואה לזו של בן-גוריון.

בן-גוריון ייחס לשרת את האחריות העיקרית למניעת קבלת הצעתו לממשלה בנובמבר 1948 ליוזם את כיבוש חלקה הדרומי של הגדה המערבית, החלטה שאותה כינה לימים "בכייה לדורות". כעסו של בן-גוריון נבע מן הקושי לספוג את ההסתלקות הזמנית של שרת משיתוף הפעולה ההדוק ששרר ביניהם במשך המלחמה. לא היתה זו פעם ראשונה שנקט שרת שיקול דעת עצמאי וביקורתי; איפיון זה ניכר בו עוד בתקופה שבה שימש כראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית ונקלע לא אחת בין המצרים – בין וייצמן נשיא התנועה לבן-גוריון יושב-ראש ההנהלה. יכולתו של שרת לקיים עצמאות

רשימת המסמכים

1	מרכז מפא"י	11.5.1948	1
14	מינהלת העם	12.5.1948	2
43	משה שרתוק במסיבת עיתונאים	13.5.1948	3
47	מועצת העם, ישיבה שלישית	14.5.1948	4
50	אסיפת עם	15.5.1948	5
53	הממשלה הזמנית, ישיבה 1	16.5.1948	6
57	הממשלה הזמנית, ישיבה 2	23.5.1948	7
58	הממשלה הזמנית, ישיבה 5	26.5.1948	8
61	הממשלה הזמנית, ישיבה 6	30.5.1948	9
66	הממשלה הזמנית, ישיבה א/6	1.6.1948	10
78	הממשלה הזמנית, ישיבה א/7	4.6.1948	11
86	הממשלה הזמנית, ישיבה 8	6.6.1948	12
106	הממשלה הזמנית, ישיבה ח/1	7.6.1948	13
109	הממשלה הזמנית, ישיבה ח/2	8.6.194	14
114	הממשלה הזמנית, ישיבה ח/3	9.6.1948	15
117	הממשלה הזמנית, ישיבה ט	9.6.1948	16
120	משה שרתוק במסיבת עיתונאים	9.6.1948	17
122	מוכירות מפא"י	13.6.1948	18
129	הממשלה הזמנית, ישיבה י	14.6.1948	19
134	הממשלה הזמנית, ישיבה יא	16.6.1948	20
147	מועצת המדינה, ישיבה ד	17.6.1948	21
154	מועצת מפא"י	18-19.6.1948	22
176	הממשלה הזמנית, ישיבה יב	20.6.1948	23
186	הממשלה הזמנית, ישיבה יב/1	22.6.1948	24
190	משה שרתוק במסיבת עיתונאים	22.6.1948	25
192	הממשלה הזמנית, ישיבה יב/2	23.6.1948	26

אינטלקטואלית וכושר שיפוט ביקורתי עצמאי הפכה אותו בשנים הראשונות, ההיוליות, לקיום המדינה לנציג המובהק - ובמידה ידועה גם בודד - של האסכולה המדינית החלופית לזו שעוצבה ברוחו של בן-גוריון. ספק אם נכון לדבר בשלב זה על שתי אסכולות מנוגדות. כבר בפרשת "בכייה לדורות" ניתן להבחין בכך שבן-גוריון לא היה משוכנע כלל שהצעתו להשתלט על הגדה, כולה או חלקה, היתה נאותה בנסיבות הזמן ונוכח ההשלכות שנודעו לה בטווח הנראה לעין. הוא לא התעקש על הצעה זו כפי שידע להתעקש בסוגיות ידועות אחרות, והניח לחבריו בממשלה להכריע כנגדו.

במבט לאחור נראה כי בן-גוריון נזקק בהחלט למשקל המאזן של שרת לימינו. חשיבותו של איזון מעניין זה הוכחה היטב בשנים הבאות, בייחוד כאשר הופר האיזון עם פרישתו של בן-גוריון לשדה בוקר ועם בחירת שרת לראש הממשלה החלופי, וביתר שאת עם שובו של בן-גוריון לראשות הממשלה ויזמתו להדיח את שרת מתפקידו כשר החוץ ערב מלחמת סיני.

יגאל עילם

416	הממשלה הזמנית, ישיבה לב	8.9.1948	59	194	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה ה	23.6.1948	27
421	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה יז	9.9.1948	60	198	הממשלה הזמנית, ישיבה יג	27.6.1948	28
424	הממשלה הזמנית, ישיבה לג	12.9.1948	61	204	הממשלה הזמנית, ישיבה יד	30.6.1948	29
432	הממשלה הזמנית, ישיבה לד	15.9.1948	62	213	הממשלה הזמנית, ישיבה יד/1	2.7.1948	30
437	משה שרתוק במסיבת עיתונאים	16.9.1948	63	222	ועדת החמישה	3-6.7.1948	31
440	הממשלה הזמנית, ישיבה לד/1	18.9.1948	64	228	הממשלה הזמנית, ישיבה טו	4.7.1948	32
443	הממשלה הזמנית, ישיבה לה/1	19.9.1948	65	231	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה ח	5.7.1948	33
449	הממשלה הזמנית, ישיבה שלא מן המניין לה/1	20.9.1948	66	240	הממשלה הזמנית, ישיבה טז	7.7.1948	34
452	הממשלה הזמנית, ישיבה לה/2	21.9.1948	67	249	הממשלה הזמנית, ישיבה טז אחה"צ	7.7.1948	35
454	הממשלה הזמנית, ישיבה לו	26.9.1948	68	258	הממשלה הזמנית, ישיבה טז/1	8.7.1948	36
489	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה כ	27.9.1948	69	261	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה ט	8.7.1948	37
517	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	3.10.1948	70	267	הממשלה הזמנית, ישיבה טז/2	9.7.1948	38
524	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	11.10.1948	71	271	הממשלה הזמנית, ישיבה יח	14.7.1948	39
528	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	15.10.1948	72	278	מועצת המדינה, ישיבה י	15.7.1948	40
534	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	18.10.1948	73	280	הממשלה הזמנית, ישיבה יח/1	16.7.1948	41
537	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	21.10.1948	74	286	הממשלה הזמנית, ישיבה יט	18.7.1948	42
540	הממשלה הזמנית, ישיבה ו	26.10.1948	75	293	מרכז מפא"י	24.7.1948	43
558	הממשלה הזמנית, ישיבה ט	3.11.1948	76	317	הממשלה הזמנית, ישיבה כא	25.7.1948	44
560	הממשלה הזמנית, ישיבה י	4.11.1948	77	324	הממשלה הזמנית, ישיבה כב	28.7.1948	45
568	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	14.11.1948	78	333	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה יב	29.7.1948	46
571	נאום בוועידה המדינית של עצרת או"ם	15.11.1948	79	357	הממשלה הזמנית, ישיבה כג	1.8.1948	47
593	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	17.11.1948	80	361	הממשלה הזמנית, ישיבה כד	4.8.1948	48
596	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	19.11.1948	81	362	מועצת המדינה הזמנית, ישיבה יג	5.8.1948	49
599	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	25.11.1948	82	369	הממשלה הזמנית, ישיבה כה	8.8.1948	50
601	משה שרתוק במסיבת עיתונאים ישראלים, פריס	30.11.1948	83	371	הממשלה הזמנית, ישיבה כו	11.8.1948	51
603	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	1.12.1948	84	378	הממשלה הזמנית, ישיבה כז	18.8.1948	52
608	משלחת ישראל לעצרת או"ם, פריס	5.12.1948	85	381	הוועד הפועל הציוני, ירושלים	22.8.1948	53
609	שיחת משה שרתוק-אנדריי וישינסקי	12.12.1948	86	395	הממשלה הזמנית, ישיבה כח	25.8.1948	54
619	נספח "בכיייה לדורות" - אסופת מסמכים 1948-2013			404	הממשלה הזמנית, ישיבה כט	29.8.1948	55
				407	הוועד הפועל הציוני, י-ם	31.8.1948	56
				409	הוועד הפועל הציוני, נעילה, י-ם	2.9.1948	57
				411	הממשלה הזמנית, ישיבה לא	5.9.1948	58

